

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง กับวิถีความเชื่อชุมชนจีนสงขลา¹

The City Pillar Shrine and Chinese Community Beliefs in Songkhla

โดย: เตชธร ต้นรัตนพงศ์

ที่มา: ผู้เขียน. (2566, 9 กรกฎาคม)

สาระสังเขป

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ ตลอดจนการรวบรวมบันทึกเอกสาร ภาพถ่ายที่มีความเกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นศาลเจ้าที่สะท้อนอัตลักษณ์และความเชื่อของชุมชนจีนสงขลา ในสามประเด็น คือ 1) ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ในรูปแบบของศาลเจ้าจีนที่มีความแตกต่างจากศาลเจ้าหลักเมืองทั่วไป มีการประดับตกแต่งลายปูนปั้นเขียนสีอาคารศาลเจ้าด้วยลวดลายมงคล ลายสีเคลือบจีน มีนัยยะให้เกิดความเป็นมงคลแก่ผู้มากราบไหว้บูชา 2) ด้านรูปเคารพ ประกอบด้วยความเชื่อจากอำนาจรัฐส่วนกลาง โดยส่งผ่านเสาหลักเมือง และความเชื่อเดิมของชาวจีนในเมืองสงขลาที่มีคติการบูชาพระหลักเมือง และเทพเจ้าจีนในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มครอง ให้มีความสุขสดชื่นแก่ชุมชน 3) ด้านพิธีกรรมประเพณีในรอบปี ได้แก่ งานไหว้ขอขอบคุณเทพเจ้าประจำปี งานสมโภชคล้ายวันประสูติพระหลักเมือง คติความเชื่อที่พบในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา เป็นเสมือนหมุดที่ยึดโยงคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน ตลอดจนการควบคุมวิถีของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนให้อยู่ในจารีตประเพณี ท่ามกลางปรากฏการณ์ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: คติความเชื่อ ชุมชนจีนสงขลา ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

บทนำ

สงขลาเป็นหนึ่งในเมืองที่มีการเติบโตขึ้นจากการขยายตัวของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล ในย่านเมืองเก่าสงขลาประกอบด้วยชุมชนจีนที่มีการตั้งถิ่นฐานมาแต่เมื่อครั้งอดีต ร่องรอยทางวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัด คือ กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรม ตลอดจนสำเนียงภาษาซึ่งจะบ่งบอกอัตลักษณ์ตัวตนประจำกลุ่มตน ตลอดจนคติความคิดและความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้า ได้หล่อเลี้ยงกระแสแห่งศรัทธาส่งผ่านวัฒนธรรมความเชื่อในรอบปี เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เป็นต้น โดยศาลเจ้าในย่านเมืองเก่าตั้งอยู่บนถนนสายหลักที่สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมือง อันประกอบด้วยศาลเจ้าชำเล็งเตียน มีเจ้าพ่อกวนเต้กุน (กวนอู) เป็นเทพเจ้าประจำศาลเจ้า กราบไหว้ในคุณธรรมของเทพเจ้า โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ศาลเจ้าตั้งแข่งอ่อง ประดิษฐาน เทพเจ้าตันแข่งอ่อง เป็นเทพอารักษ์ประจำกลุ่มชาวฮกเกี้ยน (เมืองเจียงจีว) กราบไหว้บูชาในฐานะผีเจ้าเมือง (สุรสิทธิ์ อมวณิชศักดิ์, 2565) และยังมีสถานะเป็นเทพบรรพชนของลูกหลานตระกูลตั้ง ในจังหวัดสงขลาและใกล้เคียง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตั้งอยู่บนถนนนางงาม ศาลเจ้าที่เมืองสงขลาตั้งอยู่บนถนนหนองจิก ชื่อภาษาจีนอ่านว่า ตงฮกเปี้ยว หมายถึง โชคลาภ และวาสนามารวมกันที่ศาลเจ้าแห่งนี้ ภายในประดิษฐานเจ้าพ่อฮกเต็กแป๊ะกง (ปุ่นเก้า้ง) เป็นเทพเจ้าประจำศาลเจ้า ผู้คนนิยมขอพรเรื่องโชคลาภการค้าขาย เป็นต้น ศาลเจ้าโบ๊อันเตียน ตั้งอยู่บนถนนปัตตานี บูชาเทพเจ้าโกยแข่งอ่องเป็นเทพประธานของศาลเจ้า คู่ครองเรื่องการคุ้มครองความปลอดภัย ศาลเจ้าแม่ทับทิม ในการดูแลของสมาคมแต่เจ้าตั้งอยู่บนถนนรามวิถี ประดิษฐานเจ้าแม่หม่าโจ้ว เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า เนื่องด้วยความศักดิ์สิทธิ์ คุ้มครองการเดินทาง และอภิบาลผู้ประกอบการอาชีพ

This article presented a study of attitudes and beliefs towards the City Pillar Shrine situated in Bor Yang Sub-District, Muang District, Songkhla Province. The data was collected through observation, interview, recorded documents and related photographic portfolio. The study showed that the City Pillar Shrine reflected identity and beliefs of Chinese community in Songkhla province in three dimensions: 1) Architecture and Fine Art in the form of a Chinese shrine, which are different from other City Pillar Shrines, decorated with stucco containing animal figures and Chinese characters signifying auspiciousness for worshippers; 2) Holy idols as sacred objects to bring protection, posterity and happiness into their lives consisting of the City Pillar, which is a concept from the Central state, and the City God, along with other Chinese deities, which are the traditional beliefs of Chinese people and 3) annual rituals and traditions such as annual Thanksgivings festival, the City God's birthday celebration. The beliefs and faith found at the City Pillar Shrine tie together people in the community, as well as control and maintain community's ways of life amidst globalization.

Keywords: Beliefs , City Pillar Shrine , Chinese Community in Songkhla

ประมง ภูริกิจแปลลาในเมืองสงขลา และศาลเจ้า ไทโหล่า ตั้งอยู่บนถนนนครนอก ภูเขาพระ 108 และ เจ้าแม่ท่ายน้ำเป็นองค์ประธาน ศาสนสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนจีนไทโหล่าในเมืองสงขลา ชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาจะเดินทางมากราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามแบบแผนที่บรรพชนได้วางรากฐานไว้ ตลอดจน ห้าสมาคมจีนเมืองสงขลา อันประกอบด้วยสมาคม แต่จิว สมาคมฮากกา สมาคมฮกเกี้ยน สมาคมไหหลำ และสมาคมกวางลิว ได้เป็นพันธมิตรหลักที่มีความสำคัญในฐานะของตัวแทนการจัดการวัฒนธรรมในชุมชนจีนสงขลา

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นหนึ่งในมิติความเชื่อของการสืบทอดและปฏิบัติตามจารีตประเพณีแบบแผนพิธีกรรมของชุมชนจีนสงขลา ที่มีกรกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเสาหลักเมืองและพระหลักเมืองมาเป็นเวลากว่าร้อยปี ภายใต้บริบทของสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันของคนหลากหลาย ชาติพันธุ์ “หลักเมืองเสมือนหลักชัย” คำกล่าวนี้น่าจะมีพลังต่อความคิดและความเชื่อของคนในสังคมไทย แต่เดิมมานั้นประเพณีเกี่ยวกับการสร้างบ้านแปงเมือง จะต้องมีการประกอบพิธีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง โดยการ “ยกเสาหลักเมือง” (อรุณี กุลณรงค์, 2545) ในตำแหน่งซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของเมืองอันเป็นทิศทางที่เป็นสิริมงคลสูงสุด ตามคติที่ว่า “บ้านมีเสาหลักของบ้าน เมืองมีเสาหลักของเมือง” เสาหลักเมืองที่ปักลงไป ณ สถานที่ใดย่อมเป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อในการเสริมสร้างกำลังใจให้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองคนเป็นส่วนหนึ่งของเมือง อานุภาพของเสาหลักเมืองจึงเป็นเสมือนหลักชัยให้คนในเมืองนั้นอยู่อาศัยอย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความรุ่งเรืองวัฒนาสถาพรเช่นเดียวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ศาลเจ้าที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมพหุลักษณะของเมืองสงขลา อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ในการธำรงรักษาคติความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนจีนสงขลา เปรียบเสมือนหมุดที่ยึดโยงอดีตกับปัจจุบันเข้าไว้ด้วยกันท่ามกลางพลวัตของสังคม เหตุผลในการเลือกศึกษาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดสงขลา เนื่องด้วยศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา เป็นศาลหลักเมืองที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนที่มีความโดดเด่นภายในประดิษฐานพระหลักเมือง และเสาหลักเมืองสงขลาพร้อมกับเทพเจ้าตามคติความเชื่อแบบจีน อาทิ พระครุฑมอ เจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างจากศาลหลักเมืองที่พบเห็นโดยทั่วไปคือ ศาลหลักเมืองที่มีลักษณะเป็นอาคารจตุรมุขและประดิษฐานเสาหลักเมืองเพียงอย่างเดียว ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาสร้างขึ้นในพ.ศ. 2385 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เมื่อครั้งมีการย้ายเมืองสงขลาจากฝั่งบ้านแหลมสนมาฝั่งบ่อทราย ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลาในปัจจุบัน นับว่าเป็นศาลหลักเมืองเพียงไม่กี่แห่งที่มีเสาหลักเมือง และพระหลักเมืองประดิษฐานร่วมกันในศาลเจ้าแบบจีน ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะได้รับความรู้ข้อมูลและคุณค่าของคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาแล้วนั้น ศาลเจ้ายังมีนัยยะที่สำคัญต่อชุมชนจีนสงขลาอย่างมากโดยเฉพาะการช่วยตอกย้ำความเป็นชาติพันธุ์จีนที่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ มีรูปแบบและแบบแผนเฉพาะตัวท่ามกลางวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของชาติได้อย่างเข้มแข็ง ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ต้องการนำเสนอมุมมองของวงวิชาการที่ก่อให้เกิดการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในชุมชน และต้องการให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่า เกิดความรักและความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้รังสรรค์ไว้ ตลอดจนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต อีกทั้งองค์ความรู้ที่ได้ในครั้งนี้

สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับแผนพัฒนาเมืองเก่าสงขลา การเรียนรู้วัฒนธรรม ความคิด และคติความเชื่อของคนต่างชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาอย่างช้านาน ย่อมยังให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีคิดและการทำความเข้าใจในวิถีที่มีความแตกต่างกัน การปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกันเพื่อความสงบสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนเกิดความเข้าใจในความเป็นชาติพันธุ์จีนเมืองสงขลามากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รูปเคารพ และประเพณีในรอบปี

วิธีวิจัย

การศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณานิวเคราะห์ (Descriptive Analysis) เชิงพลวัต โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคติความเชื่อในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น เช่น พงศาวดารเมืองสงขลา เอกสารจดหมายเหตุการฝังเสาหลักเมืองสงขลา เป็นต้น เอกสารชั้นรอง เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าในจังหวัดสงขลา ตลอดจนศาลหลักเมืองในพื้นที่อื่นที่ได้มีผู้ที่ทำการศึกษาไว้แล้ว เช่น พรพวรรณ (2542) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2325 - 2535 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องอำนาจขนชั้นนำในสังคมไทย นำมาต่อยอดกับงานวิจัยชิ้นนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อเสาหลักเมืองสงขลา ที่ได้รับ

พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2385 พงศ์ มุลวาปี (2548) ศึกษาเสาหลักเมืองกับชุมชนในเมืองปัตตานีจากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองเป็นความเชื่อที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในปี 2494 ขานรับนโยบายของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น พบว่าความเชื่อดังกล่าวยากที่จะไปแทนที่ความเชื่อแบบเก่าในสังคมพหุวัฒนธรรมของเมืองปัตตานีที่มีการอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งแตกต่างกับเมืองสงขลา ที่มีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งของคนไทยและคนจีน อรุณโรจน์ กลิ่นฟุ้ง (2552) ศึกษาเรื่องของหลักเมือง หลักบ้าน “เสา” พุทธ พราหมณ์ ผี การผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อเป็นบ่อเกิดพื้นฐานความคิดและความเชื่อของคนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสัมพันธ์ของเสาที่ปรากฏอยู่กลางชุมชน หรือแม้กระทั่งใจกลางของบ้าน อันเป็นการสร้างสัญลักษณ์ทางความเชื่อดั้งเดิมมาจากเรื่องผี และต่อยอดไปสู่ความเชื่อทางศาสนาพุทธ และพราหมณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับคติการบูชาเสาหลักเมืองสงขลา ตั้งแต่การประกอบพิธีกรรมฝังเสาหลักเมือง ที่มีการทำพิธีของพระสงฆ์ และพราหมณ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในวันที่ 10 มีนาคมของทุกปี จัดให้เป็นวันสงขลา เพื่อรำลึกการฝังหลักเมืองสงขลา ได้จัดให้มีพราหมณ์สวดบวงสรวง ชุมนุชเทวดา สวดไสยเวทย์ และมีการสวดเจริญพระพุทธรูปโดยพระภิกษุสงฆ์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจีนสงขลา โดยการค้นคว้าจากเครือข่ายห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น ศุภชัย ชูศรี (2556) ศึกษาพัฒนาการของการจัดองค์ประกอบระดับเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา ปี พ.ศ. 2379 - 2483 พบว่าชาวจีนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเมืองสงขลา และเป็นผู้คุมอำนาจระบบเศรษฐกิจในเมืองสงขลา ตลอดจนโครงข่ายทางสัญจรหลักของชุมชน ศาลเจ้า

แฝงไปด้วยคติความเชื่อ ตำแหน่งที่ตั้งของศาลเจ้าแต่ละแห่งล้วนสอดคล้องกับบริบทของเมืองสงขลาในขณะนั้นด้วย เป็นต้น

2. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในศาลเจ้า ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structural interview) โดยมีคำถามซึ่งจะกำหนดประเด็นอย่างคร่าว ๆ ในเบื้องต้นจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตะล่อมกล่อมเกล่า (Probe) เมื่อมาถึงจุดสำคัญผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากที่สุด

3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนาม จะมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการแบ่งการวิเคราะห์และตรวจสอบ ด้านข้อมูล ด้านเวลา ในด้านแนวคิดและทฤษฎีผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เพื่อมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกับแนวคิดการประดิษฐ์ประเพณีเป็นกรอบพื้นฐานในการศึกษา

4. วิธีนำเสนอผลการวิจัยและสรุปผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้มานั้นผู้วิจัยเลือกวิธีเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) เชิงพลวัตเพื่อค้นหาความหมายที่แฝงอยู่ในความเชื่อที่ปรากฏ อีกทั้งมีการสรุปและอภิปรายผล พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา หมายถึง ศาลเจ้าจีนตั้งอยู่ 104 ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา เป็นที่ประดิษฐานเสาหลักเมือง และรูปเคารพองค์พระหลักเมือง ตลอดจนเทวรูปแบบจีนเป็นศูนย์รวมความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนในจังหวัดสงขลาและคณะผู้ศรัทธา

พระหลักเมือง หมายถึง เทวรูปเคารพแบบจีนสร้างด้วยไม้หอมแกะสลักลงรักปิดทอง ประดิษฐานเป็นเทพประธานของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา คนจีนขนานนามว่า เสี่ยอึ้งกง - 城隍公

วิถีความเชื่อ หมายถึง แนวทางการยอมรับนับถือสัญลักษณ์ทางความเชื่อ รูปเคารพ ประเพณีในรอบปีในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา โดยมีความเชื่อว่าอำนาจความศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดความร่มเย็นสุข เจริญก้าวหน้า แคล้วคลาดจากภัยต่าง ๆ

ชุมชนจีนสงขลา หมายถึง กลุ่มคนจีนทั้ง 5 ภาษา อันประกอบด้วยกลุ่มคนแต้จิ๋ว ฮากกา ฮกเกี้ยน ไทหลำ และกวางสี อาศัยอยู่ร่วมกันอันมีภูมิสถานตั้งอยู่ในตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าในชุมชนจีนสงขลามีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นศูนย์กลางของการสืบทอดและปฏิบัติตามจารีตแบบแผนความเชื่อของชุมชนจีน ยังเป็นหนึ่งในพื้นที่ปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจน ศาลหลักเมืองในรูปแบบของศาลเจ้าจีนซึ่งมีความแตกต่างจากศาลหลักเมืองที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ภายในประดิษฐานรูปเคารพเจ้าพ่อ - เจ้าแม่ ความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาวจีนในเมืองสงขลา ได้แก่ พระหลักเมือง พระครุหมอ เจ้าแม่ทับทิม อีกทั้งยังเป็น

ที่ประดิษฐานของเสาหลักเมืองพระราชทานจาก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) มีสถานะเป็นศาลหลักเมืองประจำจังหวัดสงขลาสร้าง ขึ้นเมื่อมีการย้ายเมืองสงขลาจากฝั่งบ้านแหลมสน มายังฝั่งบ่อภายในปัจจุบัน โดยมีพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสงขลา และเป็น ผู้รับราชโองการดำเนินการสร้างศาลเจ้าซึ่งเป็นที่ ประดิษฐานของเสาหลักเมืองจึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามคติเกี่ยวกับการสร้างบ้านแปงเมือง ซึ่งต้องมี เสาหลักเมือง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในมิติ ความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากอำนาจรัฐ ส่วนกลาง อีกทั้งยังมีความเชื่อดั้งเดิมในมิติการ ประนีประนอมของกลุ่มชาวจีนในเมืองสงขลา ผ่านการบูชาพระหลักเมือง ตลอดจนเทพเจ้าเงินที่ ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งเป็น ศูนย์กลางของการดำรงวัฒนธรรมและความเชื่อของ ชุมชนจีนสงขลาให้คงอยู่สืบไป โดยแบ่งผลการศึกษา ออกเป็น 3 ประเด็น คือ ความเชื่อที่สะท้อนผ่าน สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ความเชื่อที่สะท้อนผ่าน

รูปเคารพบูชา และความเชื่อที่สะท้อนผ่านประเพณี ในรอบปี

1. ความเชื่อที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา เป็นโบราณสถาน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สร้างขึ้นในสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ได้รับการ ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน จากกรม ศิลปากรเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478 รูปแบบ สถาปัตยกรรมแบบหมั่งน้ำ (หมิ่นหนาน) อันเป็น รูปแบบสถาปัตยกรรมของเมืองจวนจิว เจียงจิว เอ๋อหมิง ทางตอนใต้ของมณฑลฮกเกี้ยน สืบเนื่องจากพระยา วิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสงขลาใน ขณะนั้นมีบรรพบุรุษที่มี ถิ่นฐานมาจากเมืองไฮ่ไท้ง (ไห่เจียง) จังหวัดเจียงจิว มณฑลฮกเกี้ยน ก่อปรกกับการ เป็นผู้ถือกรรมนิยมเงินอย่างเคร่งครัด อีกทั้งสัดส่วน ของประชากรในเมืองสงขลาล้วนเป็นคนฮกเกี้ยน จึง สะท้อนความคิดความเชื่อตามประเพณีผ่านการ

ภาพ 1 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา
ที่มา: ผู้เขียน. (2566, 15 พฤษภาคม)

ก่อสร้างศาลเจ้าในรูปแบบเรือนอาคารซ้อนกันสองหลัง ประกอบด้วยเรือนส่วนหน้า (ไป่เต็ง) เป็นที่สำหรับกราบไหว้บูชา และเรือนส่วนประธาน (เจียโตย) เป็นที่สำหรับประดิษฐานรูปเคารพบูชา หลังคามีลักษณะแอ่นโค้งตรงกลางตกท้องเรือสำเภาคู่กับหน้าบันทรงสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ปลายสันหลังคาซ้อนชั้นปูนแหลมและมีร่องลึกล้ำคล้ายกับหางนกนางแอ่น ตัวหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบกาบกล้วยมีเทคนิคการเรียงกระเบื้องคว่ำสลับหงายซ้อนกันเป็นชั้น ๆ เพื่อความแข็งแรงทนทาน เหลือร่องที่ไม่สอปูนเพื่อใช้ในการระบายน้ำฝน อันเป็นลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมฮกเกี้ยน ปลายบนสุดของปลายจั่วมีรูปปั้นมังกรคู่ปลายหางชี้ขึ้นบนฟ้า กับลูกแก้ววิเศษตรงกลางหลังคา จึงทำให้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลามีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและสะท้อนอัตลักษณ์ตัวตนผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของความเป็นชาวจีนโพ้นทะเล

ภายหลังจากการทำพิธีฝังเสาหลักเมือง เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385 ได้มีการสร้างอาคารคร่อมเสาหลักเมือง ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2389 อาคารศาลเจ้าหันหน้าไปทางทิศเหนือ ในคติความเชื่อของจีน ทิศเหนือเป็นทิศธาตุน้ำ มีสัตว์คู่คุ้มครอง คือ งูกับเต่า เนื่องด้วยทำเลที่ตั้งของเมือง มีทะเลอ่าวไทย และทะเลสาบสงขลาขนานบอยู่ทั้งสองด้าน ลักษณะเป็นเมืองที่มีน้ำโอบล้อมแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของเมืองท่าทางการค้า อีกทั้งยังสอดคล้องกับคติความเชื่อของพราหมณ์ว่าทิศเหนือเป็นทิศแห่งโภคทรัพย์ หรืออีกนัยยะ คือ ทิศเหนือเป็นทิศของเทวดา และเป็นทิศที่ตั้งของเมืองหลวงซึ่งเป็นทิศที่พระมหากษัตริย์ทรงประทับอยู่ การสร้างอาคารศาลเจ้าโดยหันหน้าไปทางทิศเหนือ อาจด้วยเหตุผลถึงการแสดงความรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ที่ได้พระราชทานหลักไม้

ไชยพฤกษ์เพื่อเป็นเสาหลักเมืองประจำจังหวัดสงขลา ปูนปั้น เป็นส่วนสำคัญในศิลปกรรมกรรมกรรมตกแต่งอาคารศาลเจ้าให้มีความสวยงามและแฝงไปด้วยระบบสัญลักษณ์ตามรูปแบบและความเชื่อของจีน (Symbolic Interaction) ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มปูนปั้นเขียนสีรูปสัตว์มงคล เช่น มังกร หงส์ ปลาทอง ค้างคาว คางคก 2) กลุ่มปูนปั้นเขียนสีรูปพรรณพฤกษา เช่น ดอกโบตั๋น ผลท้อ ผลทับทิม 3) กลุ่มปูนปั้นเขียนสีรูปสัญลักษณ์มงคล เช่น ประแจเงิน เชือก พัด หนังสือ คทาหูก่อ กระจก ปูนปั้นลวดลายมงคลทั้งหมดนี้มีนัยยะของความหมายอันเป็นมงคลแก่ชุมชนที่แสดงถึงความร่มเย็นเป็นสุข ความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญรุ่งเรือง ความสมปรารถนา ความสำเร็จทุกประการ เป็นต้น

โครงสร้างภายในเป็นโครงสร้างไม้สกุลช่างฮกเกี้ยน ประกอบด้วยเสา 2 คู่ โดยเสาคู่หลักมีระยะห่างช่วงเสามากกว่าช่วงเสาอื่น ทำหน้าที่ในการรองรับช่อและแป ความงดงามของสกุลช่างฮกเกี้ยนอยู่ที่ช่อและแป ถูกดัดให้เป็นรูปเหลี่ยมมน รับกับตั้งขนาดต่าง ๆ รวมทั้งช่อรูปโค้งที่ยึดตั้งเข้าไว้ด้วยกัน (พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร, 2555) แป ทำหน้าที่คานรับน้ำหนักของช่อหลังคา โดยแปประธานมีการเขียนภาพจิตรกรรมรูปยันต์แปดทิศเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ และทำลายสิ่งชั่วร้ายเป็นการปรับสมดุลตามหลักการของธรรมชาติซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินชีวิต และยังมีมังกรคู่ขนานทั้ง 2 ข้าง แสดงถึงพลังอำนาจ ความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีลวดลายดอกไม้รอบแปประธาน

ภายในอาคารศาลเจ้ามีป้ายไม้ ทั้งขนาดยาวและขนาดขวางประดับตกแต่งด้วยลายสื่อศิลปู้กันจีนแกะสลัก ป้ายตามขวางเป็นป้ายบอกชื่อศาลเจ้า มีจำนวน 3 ป้าย ป้ายด้านในเป็นป้ายที่เก่าที่สุดระบุการจัดสร้างในรัชสมัยเต้ากวง ปีเปี้ยงัว ตรงกับ

พ.ศ. 2389 ถัดออกมาเป็นป้ายสีทองมีลวดลาย
นกลาลึกปากดำกับดอกไม้ต้นสร้างถวายโดยสมมาคม
กว่องลิวสงขลา รัชสมัยกวงสู ปีกี่ให้ พ.ศ. 2442
และป้ายด้านหน้าสุดสร้างถวายโดยร้านแสงซุน ปีนัง
ปีหมิ่นก๊กที่ 17 ตรงกับ พ.ศ. 2471 ตัวหนังสือ 3 คำ

อันเป็นชื่อของศาลเจ้า คือ 城隍廟 แปลความได้ว่า
城 เลี่ย มีความหมายว่า เมือง
隍 อิ่ง/อ่วง มีความหมายว่า คูคลองรอบกำแพง
เมือง

廟 เบี้ยว มีความหมายว่า ศาลเจ้า

แปลความได้ว่า ศาลเจ้าที่บูชาเทพเจ้าประจำ
คูคลองรอบกำแพงเมือง ซึ่งมีความเชื่อว่าคลองที่อยู่
รอบกำแพงเมืองนั้นเป็นที่สถิตของพระหลักเมือง
เพราะคูคลองรอบกำแพงเมืองสามารถป้องกันอันตราย
จากการศึกสงครามได้ ความเชื่อดังกล่าวได้ถูกต่อยอด
พัฒนาการทางความคิดและความเชื่อในรูปแบบของ
พิธีกรรมที่สนองต่อความศรัทธาไปตามยุคสมัย จนเกิด
การบูชาเป็นเทวรูปเคารพพระหลักเมืองเช่นในปัจจุบัน
หากแปลชื่อศาลเจ้าเป็นภาษาไทยมีความหมายถึง
ศาลเจ้าที่มีการบูชาพระหลักเมือง อีกทั้งยังมีป้าย
แสดงวิสัยทัศน์ของศาลเจ้าแห่งนี้ติดอยู่ตรงโถงกลาง
ของศาลเจ้า มีตัวหนังสือจีน 4 คำ คือ 永奠宋邦
แปลความได้ว่า

永 หย่ง มีความหมายว่า นิรันดร/นิรันดร

奠 เตี้ยง มีความหมายว่า ก่อตั้ง/สร้างเมือง

宋 ซ่ง เป็นการเลียนเสียงทับศัพท์ ของคำว่า
สงขลา

邦 บัง เป็นคำเรียกประเทศชาติ ความหมายใน
ที่นี้หมายถึง ไท่ปัง คือ ประเทศไทย

รวมความหมายแปลความได้ว่า “สร้างเมือง
สงขลาให้มีความรุ่งเรืองตลอดไป” ข้อความในป้าย
ยังระบุปีที่สร้าง ตรงกับรัชสมัยเต้ากวง ปีเปียวโง้ว
ตั้งกวางป้วยเป็นผู้เขียนป้ายตามยาวเป็นป้าย คำกลอน

(ดูย่ียง) มีความหมายที่แสดงถึงการให้ข้อคิด คติ
เตือนใจในเรื่องของคุณธรรม และจริยธรรมของการ
อยู่ร่วมกันในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้าง
ความแข็งแรงให้กับตัวอาคารด้วยชุดไม้เข้ามุมช่วง
เสาเพื่อป้องกันการโยกคลอน แกะสลักจากไม้หอม
ลงรักปิดทอง สีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของเพศผู้ สีแดง
เป็นสัญลักษณ์ของเพศเมีย สัตว์ในตำนานนี้เรียกว่า
ปลามังกร (เหงฮ้อ) โดยมีความเชื่อว่าเป็นสัตว์ชอบ
กินไฟ เนื่องด้วยภายในศาลเจ้ามีการจุดธูปเทียน
กราบไหว้ตลอดเวลา ด้วยภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าได้
ใช้ปลามังกรมาเป็นสัญลักษณ์ในการป้องกันการเกิด
อัคคีภัย จึงเปรียบเสมือนเป็นการตัดไม้ข้ามนามเพื่อ
ความสบายใจ

2. ความเชื่อที่สะท้อนผ่านรูปเคารพบูชา

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา เป็นพื้นที่ของการ
ปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมความเชื่อ ระหว่าง
ความเชื่อที่มาจากอำนาจรัฐส่วนกลางส่งผ่านมาใน
รูปแบบเสาหลักเมือง และพระเสื้อเมือง กับความเชื่อ
ของกลุ่มชาวจีนในเมืองสงขลาซึ่งถือเป็นคนกลุ่มมาก
ในสังคมขณะนั้น แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์
ผ่านรูปเคารพบูชาเทพเจ้าตามคติความเชื่อ คือ
พระหลักเมือง ภายใต้พื้นที่ทับซ้อนทางมายาคติ
ความเชื่อ โดยเงื่อนไขและบริบททางสังคมที่ผ่านกาล
เวลาจนทำให้เกิดการปรับปรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ที่มีความหลากหลายในสังคมสู่การกลืนกลายทาง
วัฒนธรรม กล่าวคือ ความเชื่อที่เป็นความเชื่อแบบ
ใหม่จากอำนาจรัฐส่วนกลาง และความเชื่อพื้นถิ่นของ
กลุ่มชาวจีนในพื้นที่ไม่ได้มีการหักล้างกัน ซึ่งความเชื่อ
ดังกล่าวกลับเป็นไปในแนวทางที่สนับสนุนส่งเสริมซึ่ง
กันและกัน โดยชาวจีนในสงขลาที่อพยพเข้ามามี
ความคุ้นเคย และยอมรับนับถือในสิ่งที่คนไทยเคารพ
บูชา และมีความเชื่อว่สิ่งนั้นมีพลังอำนาจเช่นเดียวกัน

ภาพ 2 ป้ายชื่อศาลเจ้า
ที่มา: ผู้เขียน. (2559, 3 มกราคม)

ภาพ 3 เสาลหลักเมือง
ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา
ที่มา: ผู้เขียน. (2560, 20 พฤศจิกายน)

เสาลหลักเมือง ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 มีความหมายว่า เสาลที่ยกตั้งขึ้นเพื่อแสดงว่าจะสร้างเมืองที่ตรงนั้น อย่างแน่นอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เพื่อความเป็นสิริมงคลของเมือง ๆ นั้น (พรพรรณ เกิดผล, 2542) ที่มา สถานะ และความเชื่อที่มีต่อเสาลหลักเมือง ผู้วิจัย แบ่งการศึกษาเป็น 4 ประเด็น คือ

1) ความเชื่ออันสืบเนื่องมาจากหลักหินทวารวดี มีคติความเชื่อมาจากวัฒนธรรมหินตั้ง นับตั้งแต่ ยุคก่อนประวัติศาสตร์สัมพันธกับคติการบูชาผีบรรพบุรุษ มีพลวัตมาสู่แนวคิดการฝังป้อบ้าน - ป้อเมือง สัญลักษณ์ของที่สถิตของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น เจ้าพ่อมเหศวร์ เจIVID อินทะซีล เป็นต้น

2) ความเชื่อเรื่องเทพารักษ์ประจำเมือง จากความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาแต่สมัยสุโขทัย นำไปสู่การสร้างศาลผี และเทวดาประจำถิ่น สู่เทวดาอารักษ์ที่สถิตอยู่ในเมือง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรมีบันทึกสมัยอยุธยาพบว่าเทพารักษ์ประจำเมือง มีเพียงพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง และพระกาล ต่อมาภายหลังพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) โปรดเกล้าฯ ให้มีการตั้งเสาลหลักเมือง มีสถานะเป็นที่สถิตของพระหลักเมือง ซึ่งเป็นเทพารักษ์ประจำเมืองกรุงเทพมหานคร นำไปสู่การเป็นต้นแบบของการสร้างเสาลหลักเมืองในยุคต่อมา

3) ความเชื่อเรื่องการเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจจากรัฐส่วนกลาง การตั้งเสาลหลักเมืองขึ้นในหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางอำนาจรัฐ และหัวเมืองต่าง ๆ ในฐานะสัญลักษณ์แห่งการส่งผ่านอำนาจของรัฐผ่านความเชื่อจากส่วนกลาง ในการกดทับความเป็นท้องถิ่นเพื่อให้อยู่ภายใต้การปกครอง หรืออีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่นั้นจากส่วนกลางอย่างแยบคายผ่านคติความเชื่อเรื่องเสาลหลักเมือง

4) ความเชื่อเรื่องกาลเทศะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การตั้งเสาหลักเมืองสัมพันธ์กับวิธีคิดเรื่องกาลเทศะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิภคภาภายในวัฒนธรรมทางศาสนาพราหมณ์ โดยการให้ “เสาแกน” ในระบบสัญลักษณ์ความเชื่อแทนศูนย์กลางของจักรวาล ซึ่งเปรียบเสมือน เขาพระสุเมรุ เช่นเดียวกับคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมือง เพื่อเป็นตัวแทนศูนย์กลางความเชื่อของเมืองนั้น ๆ

จากความเชื่อทั้ง 4 ประเด็น ความเชื่อเรื่องการเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจจากรัฐส่วนกลาง ดูเหมือนจะตรงกับคติการตั้งเสาหลักเมืองของเมืองสงขลาในปี พ.ศ. 2379 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) โปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เจ้าเมืองสงขลา้ายเมืองข้ามทะเลสาบสงขลาจากฝั่งบ้านแหลมสนมายังฝั่งบ่ออย่างเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง พร้อมทั้งมีการสร้างจวนเจ้าเมือง วัดวาอาราม ศาลหลักเมือง ตลอดจนกำแพงเมือง บ้อมปราการ เพื่อป้องกันอันตรายจากการศึกสงคราม เพราะในขณะระยะเวลาดังกล่าวเมืองสงขลา ยังเกิดศึกสงครามอยู่บ่อยครั้ง การก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2385 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) พระราชทานไม้ชัยพฤกษ์พร้อมเทียนไชยเล่มหนึ่งโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระอุดมปิฎกเป็นประธานฝ่ายสงฆ์พร้อมด้วยพระสุวานานุกรมเบรียน 8 รูป กับพระราชครูอัชฎาจารย์พราหมณ์เป็นประธานฝ่ายพิธีกรรมพร้อมพราหมณ์ทั้ง 8 นายในการฝังหลักไม้ชัยพฤกษ์ไว้กลางเมืองสงขลา เริ่มต้นจากเจ้าเมืองสงขลาพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ได้केเกณฑ์กรมการและไพร่พลในเมืองจัดตั้งโรงพิธีใหญ่ 禮堂 (โหลยตั้ง) ขึ้นใจกลางเมืองสงขลา โดยตั้งโรงพิธีขึ้นทั้ง 4 ทิศ ในวันพิธีมีขบวนแห่หลักไม้ชัยพฤกษ์ไปยังโรงพิธี จากนั้นพระสงฆ์ราชาคณะสุวานานุกรมเจริญพระปริตร พร้อมกับพระครูพราหมณ์สวดไสยเวทเพื่อ

บังเกิดความเป็นสิริมงคลแก่หลักไม้ชัยพฤกษ์ เมื่อได้เวลาอันเป็นอุดมฤกษ์ คือ เดือน 4 ขึ้น 10 ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จุลศักราช 1204 เวลา 7 นาฬิกา 10 นาที ตรงกับวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385 เจ้าเมืองสงขลาพร้อมกับพระครูอัชฎาจารย์พราหมณ์อัญเชิญหลักไม้ชัยพฤกษ์ลงฝังใจกลางเมือง เรียกว่า เสาหลักเมือง ภายหลังที่มีการฝังหลักไม้ชัยพฤกษ์ เจ้าเมืองสงขลาได้จัดให้มีมหรสพสมโภช 5 วัน 5 คืน ประกอบด้วยละครหรือโขนร้อง 1 โรง หุ่น 1 โรง จั้ว 1 โรง ละครชาตรี (โนรา) 4 โรง ต่อมาพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ได้ให้ช่างก่อสร้างตึกคร่อมเสาหลักเมือง (พระยาวิเชียรคีรี ชม ณ สงขลา, 2469) เสาหลักเมืองจึงเป็นเสมือนขวัญและกำลังใจที่เป็นตัวแทนของอำนาจรัฐ ในการโอบอุ้มเมืองสงขลา อีกทั้งสยามต้องการพัฒนาเมืองสงขลาขึ้นเป็นเมืองภายในพระราชอาณาเขตให้เป็นเมืองท่านานาชาติแทนเมืองปัตตานี ซึ่งเคยมีสถานภาพเช่นนั้นในสมัยอยุธยา แต่รัฐส่วนกลางไม่สามารถควบคุมหัวเมืองแขกที่เจริญมั่งคั่งได้อย่างทั่วถึง และยังมีแผนพัฒนาเมืองสงขลาให้เป็นหัวเมืองขนาดใหญ่เพื่อคัดค้านอำนาจกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเคยก่อกบฏและแยกตัวเป็นอิสระจากรัฐส่วนกลางมาแล้วหลายครั้ง (สกวรรค์ จันทรัตน์ และสงบ ส่งเมือง, 2532)

ในปี พ.ศ. 2460 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ (พระยศในขณะนั้น) ดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑล ปักษ์ใต้ ผู้ตรวจราชการต่างพระเนตรพระกรรณ ได้มีลายพระหัตถ์แจ้งไปถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “หลักเมืองสงขลาถูกปลวกกัดกินจนชำรุด พ่อค้าและประชาชนในจังหวัดสงขลาช่วยกันออกเงินทำเสาหลักเมืองขึ้นใหม่” เนื่องด้วยเสาหลักเมืองเปรียบเสมือนหลักชัยของเมือง ถือเป็น

ขวัญและกำลังใจ การที่เสาสหลักเมืองถูกปลวกกินจนชำรุด ย่อมไม่เป็นที่นงนอนใจของคนที่อาศัยอยู่ในเมืองนี้ จากนั้นจึงได้มีการดำเนินการหลังจากที่ได้มีการทูลเกล้าฯถวายความ โดยเสาสหลักเมืองต้นใหม่สร้างขึ้นจากซีเมนต์คอนกรีต เพื่อที่จะได้เป็นถาวร วัตถุประสงค์ และได้ทำพิธีฝังเสาสหลักเมืองใหม่ ในวันศุกร์ ที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2460 ตรงกับเดือน 4 แรม 4 ค่ำ มหาศุภมงคลพระนารายณ์วราฤกษ์ 7 นาฬิกา กับ 22 นาที 36 วินาที ก่อนเที่ยง โหร 4 คน ได้ถือก่อนดินยื่นประจำทั้ง 4 ทิศ วางก่อนดินลงในหลุมหลักเมือง ซึ่งก่อนดินเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ โดยเป็นตัวแทนของความเชื่อ ว่ามีการคร่ำชีวิตของคนที่มีชื่ออันเป็นมงคล คือ มั่ง มี ศรี สุข ลงไปในหลุมพร้อมกับการฝังหลักเมือง ซึ่งถือเป็นการขัดต่อคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ในวิถีคิดเรื่องกาลเทศะในสมัยรัตนโกสินทร์จึงได้ถือสมมุติเอาว่าก่อนดินทั้ง 4 เป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของความเป็นสิริมงคล ที่จะยังความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นกับเมืองนี้ดังความหมายแฝงที่มีในก่อนดินคือ ความมั่งคั่ง มั่งมี เป็นสิริมงคลและความสุขสมบูรณ์ จากนั้นมีการเชิญหลักเมืองต้นใหม่ลงหลุม ถือเป็นปฐมฤกษ์ไปจนถึงเวลา 8 นาฬิกา 41 นาที 36 วินาที เวลาที่ก่อนเที่ยงถือเป็นที่สุดแห่งพระฤกษ์ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของฤกษ์ยามตามหลักจักรวาลวิทยา ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาจึงมีเสาสหลักเมือง 2 เสา คือ ตรงกลางเป็นเสาสหลักเมืองหล่อด้วยคอนกรีตรูปทรงหัวเม็ด (หัวเม็ดทรงมัทรี) ฐานบัวคว่ำบัวหลายลงรักปิดทอง มีการหล่อเสาสหลักเมืองต้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2460 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นเสาสหลักเมืองประธานของจังหวัดสงขลา ประดิษฐานอยู่ใจกลางศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา บริเวณใกล้เคียงกันนั้นยังพบท่อนไม้ขนาดเล็กตั้งอยู่กับพื้น ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นเสาสหลักเมืองไม้ชัยพฤกษ์ที่ได้

รับพระราชทานมาแต่ พ.ศ. 2385 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะเหมือนถูกปลวกกัดกินจนชำรุด เมื่อครั้งมีการหล่อเสาสหลักเมืองต้นใหม่ คาดว่าได้มีการถอนเสาสหลักเมืองต้นเก่ามาประดิษฐานไว้ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน และยังคงมีการกราบไหว้บูชาร่วมกันจนถึงปัจจุบัน โดยคติความเชื่อในการบูชาเสาสหลักเมือง นิยมขอพรยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความมั่งคั่ง ความมั่นคง ความหนักแน่น อีกทั้งให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่กิจการงานต่าง ๆ

พระหลักเมือง เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า โดยปกติศาลหลักเมืองทั่วไปจะเป็นที่ประดิษฐานของเสาสหลักเมืองเพียงอย่างเดียว เช่น ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร แต่จังหวัดสงขลานั้นนอกจากจะมีความเชื่อเรื่องเสาสหลักเมืองแล้วนั้น ยังมีความเชื่อเรื่องพระหลักเมืองบูชาพร้อมกับเสาสหลักเมืองอีกด้วย นับว่ามีศาลหลักเมืองเพียงไม่กี่แห่งที่ปรากฏลักษณะการบูชาร่วมกันเช่นนี้ คนจีนเรียกพระหลักเมืองว่า เสี้ยกึ่ง 城隍公 โดยคำว่า เสี้ย (城) มีความหมายว่า เมือง อี้ก (隍) มีความหมายว่า คูคลองรอบกำแพงเมือง กง (公) เป็นคำเรียกผู้ชาย ตำแหน่งหน้าที่ของพระหลักเมืองจึงเป็นเทพประจำคูคลองรอบกำแพงเมือง ความเชื่อดังกล่าวถูกพัฒนาไปตามยุคสมัยและพลวัตของสังคม จนเกิดเป็นเทวรูปองค์พระหลักเมือง เช่น เมืองสงขลา พระหลักเมือง มีสถานะเป็นพระประธานภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง มีลักษณะเทวปฏิมาสร้างจากไม้หอมแกะสลักรูปชายสูงศักดิ์ นั่งประสานมือบนเก้าอี้มังกร พระพักตร์มีสีแดง เครื่องแต่งกายชุดมังกรต้นเมฆ สวมหมวกแบบขุนนางฝ่ายขุน มีเทพบริวารเป็นองครักษ์ขุน (หน้าแดง) ฐู (หน้าเขียว) ขนาบซ้ายขวา ชาวจีนสงขลามีความเชื่อที่ว่าพระหลักเมืองเป็นเทพเจ้าที่คอยตรวจตรา และคุ้มครองบ้านเมืองตลอดจนอำนวยพรให้ครอบครัวอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข

เห็นได้จากคู่ป่าวสาวในวันแต่งงานนิยมเดินทางมาไหว้พระหลักเมือง หรือในวันที่เด็กเกิดใหม่ครอบครัวพ่อแม่นิยมพามาไหว้รายงานตัวกับพระหลักเมือง ในยามที่เจ็บป่วยบ้างก็มาขอเซียมซียาจีนกับพระหลักเมือง ตลอดการเป็นขวัญและกำลังใจของพระหลักเมืองในการบันดาลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพการงาน ขณะเดียวกันพระหลักเมืองยังมีหน้าที่ควบคุมการเข้าออกของดวงวิญญาณระหว่างภพภูมิ หากมีคนในบ้านเสียชีวิตญาติจะต้องมาไหว้บอกกล่าวพระหลักเมืองเพื่อให้พระหลักเมืองคุ้มครองดวงวิญญาณเดินทางไปสู่ปรโลกอย่างราบรื่น

พระเสื้อเมือง พระครุหมอบ เจ้าแม่ทับทิม ภายหลังการฝังหลักเมืองแล้วนั้น พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ได้มีการสร้างศาลครอบหลักเมือง และมีการสร้างศาลพระเสื้อเมืองไว้อีกหลังหนึ่งในบริเวณใกล้เคียง ภายหลังศาลพระเสื้อเมืองรกร้าง และมีความทรุดโทรม จึงได้อัญเชิญพระเสื้อเมืองไปประดิษฐานภายใน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง พื้นที่ของศาลพระเสื้อเมืองเดิมได้ก่อสร้างที่ทำการสมาคมฮกเกี้ยน แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2504 ลักษณะประติมานวิทยาเป็นเทวรูปลอยตัวสร้างด้วยไม้ เขียนสีปิดทอง ทรงเครื่องต้นอย่างพระมหากษัตริย์ พระเสื้อเมืองเป็นเทวดาที่คุ้มครองป้องกันภัย รักษาเมืองให้สงบสุขร่มเย็นในคติความเชื่อที่รับมาจากอำนาจรัฐส่วนกลางเช่นเดียวกับเสาหลักเมืองในส่วนของ 金身 (กิมซิง) รูปเคารพของพระครุหมอบ และเจ้าแม่ทับทิม ทั้งสององค์นี้ไม่ได้มีมาพร้อมกับการก่อตั้งศาลเจ้า โดยพระครุหมอบ (清水祖師 - เซ็งจู้ยใจซือ) ได้รับการถวายจากชาวจีนฮกเกี้ยนแต่ต้นในเมืองสงขลา นิยมไหว้ขอพรพระครุหมอบในเรื่องสุขภาพ ให้ร่างกายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เจ้าแม่ทับทิม (天上聖母 - เทียงเสียงเซี้ยบ้อ) ในอดีตเคยมีศาลเจ้าริมทะเลสาบสงขลาจากบันทึกโรงศาลมาจ่อ ในปัจจุบันสันนิษฐานว่า คือ ที่ตั้งของศูนย์ราชการสำนักงานตำรวจภูธรเมืองสงขลาในปัจจุบัน ถัดไปเป็นสะพานข้ามคลองขวางและเป็นที่ตั้งของบ่อมพิทักษ์เขื่อนขันท์

ภาพ 4 พระหลักเมืองสงขลา (เสี้ยอึ่งกง)
ที่มา: ผู้เขียน. (2559, 3 มกราคม)

ในอดีต ภายหลังเมื่อมีการรื้อศาลเจ้าแม่ทับทิม จึงมีการอัญเชิญเจ้าแม่ทับทิม พร้อมกับรูปเคารพเทพบริวาร หูทิพย์ - ตาทิพย์ มาประดิษฐานภายในแท่นประทับของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ได้รับการกราบไหว้มาจนถึงปัจจุบัน ผู้คนโดยมากมักจะขอพรในเรื่องของสวัสดิภาพการเดินทางให้มีความราบรื่น ปลอดภัย แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ อีกทั้งเจ้าแม่ทับทิมเป็นเทวนารีผู้อุปถัมภ์ในอาชีพทางการประมง จึงเป็นที่นับถือของบรรดาเจ้าของกิจการแพปลาในสงขลาเป็นอย่างมาก

3. ความเชื่อที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมและประเพณีในรอบปี

ในรอบปีศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่ทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ตลอดทั้งปีมีเทศกาลงานเช่นไหว้ ทั้งตรุษจีน สารทจีน ไหว้ขนมจั่ง ไหว้พระจันทร์ ซึ่งเป็นเทศกาลสากลที่ถือปฏิบัติทั่วทุกมุมโลกที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ในช่วงต้นปีจัดให้มีการกราบไหว้พระหลักเมืองในช่วงเทศกาลตรุษจีน ผู้คนหลังไหลเดินทางมาไหว้พระในยามแรกของปี นิยมจุดธูปใหญ่ เทียนใหญ่ และมีธรรมเนียมเดินสายไหว้เจ้าในศาลเจ้าในเมืองเก่าสงขลาอีกทั้ง 4 ศาลเจ้าในยามแรกของปี ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิตและครอบครัว หลังจากตรุษจีน 15 วันในเทศกาลงวงเซียว นิยมเดินทางมาไหว้บนบานขอพรต้นปีอีกครั้ง และมีการทำปออุ้งกับพระหลักเมือง (ชุดคุ้มครองดวงชะตา) บางบ้านก็จะนำฮู้ (ผ้ายันต์) ของศาลเจ้ากลับไปติดที่บ้านหรือห้างร้านเพื่อความ เป็นสิริมงคล ปลายปีตั้งแต่เดือน 11 ถึงเดือน 12 ของจีน ก็จะเดินทางกลับมาเพื่อไหว้ขอบคุณเทพเจ้าปลายปี โดยทางศาลเจ้าจะมีการจัดงานนี้ไว้เพื่อเป็นการขอบคุณเทพเจ้า ในงานมีการอัญเชิญกระถางธูป 金爐 (กิมโล้ว) ของศาลเจ้าใกล้เคียงมาร่วมในงานทั้ง

เจ้าพ่อกวนอู เจ้าที่เป๊ะกง ตั้งแข่งอ่อง ไก่แข่งอ่อง ตลอดทั้งงานมีการแสดงงิ้วในทุกค่ำคืน และจัดให้มีการถวายจิวปวงเซียงแก่นบนในช่วงเช้าตลอดการจัดงานทั้ง 7 วัน และในวันสุดท้ายของงานซึ่งตรงกับวันส่งพระขึ้นสวรรค์ จะมีการเช่นไหว้อีกครั้งโดยคณะกรรมการศาลเจ้า และประชาชนชาวสงขลา

อย่างไรก็ตามงานประจำปีที่เกิดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ที่สุดในรอบปีของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง คือ งานสมโภชวันคล้ายวันประสูติพระหลักเมืองสงขลาตรงกับวันที่ 27 เดือน 5 ปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี แต่เดิมมานั้นจัดให้มีการแสดงงิ้วแต่จิวเป็นมหรสพฉลองสมโภชเท่านั้น ภายในงานมีผู้คนที่ศรัทธาในพระหลักเมืองต่างเดินทางมากราบไหว้บูชาตามประเพณี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา คณะกรรมการบริหารศาลเจ้าได้มีการจัดกิจกรรมงานสมโภชวันประสูติพระหลักเมือง มีการปรับ และเพิ่มเติมรูปแบบการจัดงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของเมืองเก่าสงขลา โดยชุมชนจีนสงขลา ห้าสมาคมจีน และองค์กรหลายภาคส่วนมีส่วนร่วมในกิจกรรม อาทิ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดสงขลา เทศบาลนครสงขลา พาณิชยจังหวัดสงขลา วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา กองทัพเรือสงขลา ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา สมาคมสมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา เป็นต้น มีกิจกรรมและพิธีกรรม เช่น การยกเสาดะเกียงเทวดาในพิธีเปิด การเดินเวียนเทียนสะเดาะเคราะห์ การแห่แหวนขบวนองค์พระไปรอบเมือง ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่มีการพัฒนา มาในแต่ละปีโดยลำดับ มีความเชื่อว่าการที่รูปเคารพองค์พระศักดิ์สิทธิ์ประทับยังเกี่ยว ที่มีผู้คนแบกหาม เสมือนการออกตรวจตราบ้านเมือง เป็นผลให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง สองฝากฝั่งถนนที่ ขบวนพระแห่ผ่าน ชาวบ้านนิยมตั้งโต๊ะรับขบวนแห่พระที่ผ่านมายังหน้าเคหสถาน ห้างร้านด้วยการประดับโต๊ะบูชา มีกระถางธูป เชิงเทียน แจกันดอกไม้

ผลไม้ น้ำชา ย่อมยังให้เกิดความร่มเย็น เป็นสุขขิกการ การค้าก้าวหน้า ในขบวนแห่พระจะประกอบไปด้วย ขบวนทิวธง ขบวนสาวน้อยแบกกระเช้าดอกไม้จาก โรงเรียนจีนสงขลา ขบวนบรรเลงมโหรีจีน การจัดรูปแบบ ขบวนแห่พระในปีต่อ ๆ มาล้วนมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ไปตามยุคสมัย เช่น การจัดให้มีคณะสิงโตและมังกรทอง จากจังหวัดนครสวรรค์ ขบวนเอ็งกอพะปู้ริวขบวนแห่ องค์พระในรอบกลางคืน ซึ่งเน้นความสวยงามจาก แสงโคมที่ถูกประดับประดาทั่วทั้งในขบวนแห่ซึ่งเป็น มิติใหม่ของการแห่องค์พระรอบเมือง เป็นต้น ในการ จัดงานยังคงอนุรักษ์ สืบสานให้มีการแสดงงิ้วแต่จีว เป็นมหรสพสมโภชที่คู่กับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งในกิจกรรมงานสมโภชวันประสูติ พระหลักเมือง ได้จัดให้นางงามและโดยรอบเป็น ถนนคนเดินย้อนเมืองเก่า กิจกรรมอันเป็นการตอบสนอง กระแสการท่องเที่ยวที่อิงกับบริบทวัฒนธรรมของ ชุมชนในบรรยากาศแบบหวนหาอดีต มีการปิดถนน นางงามในช่วงเวลา 16.00 - 22.00 น. เพื่อเปิดพื้นที่ ให้มีการจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง งานศิลปะ ของกิน โบราณ การจัดให้มีเวทีเสวนาวิชาการเมืองเก่าสงขลา อีกทั้งยังมีการละเล่นพื้นถิ่นทั้งการแสดงหนังตะลุง และมโนราห์เพื่อขับกล่อมความบันเทิง นับเป็นกิจกรรม ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และ เศรษฐกิจในเมืองสงขลา ประเพณีที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น ใหม่โดยการต่อยอดจากของเก่า ยังคงมีจุดประสงค์ หลักในการประกาศความมีตัวตนของลูกหลานจีน เมืองสงขลา มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งเพราะตั้งอยู่บน พื้นฐานของกุศลโลบายแห่งความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างคุณค่าในวัฒนธรรมความเชื่อ ของชุมชนให้เห็นเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้มากยิ่งขึ้น ส่วนจุดประสงค์ของก็มีขึ้นเพื่อรองรับต่อการท่องเที่ยว ในย่านเมืองเก่าสงขลาที่กำลังเติบโต และเป็นกระแส ที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน

รูปแบบของคติความเชื่อทั้ง 3 ประเด็นนี้ ยังคงมี พลวัตไปตามบริบทของสังคม ได้รับการปฏิบัติอย่าง สืบเนื่อง และมีการให้ความหมาย ความสำคัญอย่าง ตลอดเวลา ในสังคมยุคปัจจุบันคติความเชื่อที่สะท้อน ผ่านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รูปเคารพ และงาน ประเพณีรอบปีในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ยังคง มีคุณค่าในฐานะภูมิปัญญาทรัพยากรทางวัฒนธรรม ในอัตลักษณ์วิถีของชุมชนจีนสงขลา ตลอดจนการ บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ความเป็นจีนสงขลาให้คงอยู่สืบไป

สรุปผล

การศึกษาคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้าพ่อ หลักเมืองสงขลา ได้แบ่งความเชื่อออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมและ ศิลปกรรม ครอบคลุมสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม หลัก 6 ประเด็น ได้แก่ อาคารที่ตั้งศาลเจ้า ปู่นั่น ไคร่สร้างภายใน จิตรกรรม สัตว์กินไฟ และป้ายไม้ ลายสื่อศิลป์

2. คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านรูปเคารพ จำนวน 5 ตัวอย่าง ได้แก่ เสาหลักเมือง พระหลักเมือง พระเสื้อเมือง พระครูหมอบ และเจ้าแม่ทับทิม

3. คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านประเพณีในรอบปี ประกอบด้วยงานขอขอบคุณเทพเจ้าปลายปี และ งานสมโภชวันคล้ายวันประสูติพระหลักเมืองสงขลา

ในการศึกษาวิจัยค้นคว้า พบว่า รูปแบบคติ ความเชื่อที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงรูปแบบคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านรูปเคารพ ยังคงมีการผลิตซ้ำทางความเชื่อ และมีการให้ความสำคัญอย่างต่อเนือง ตรงกับหลักการและทฤษฎี ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบ และแนวทางในการศึกษา โดยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ เชิงสัญลักษณ์ กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีพฤติกรรม ที่กระทำ

ภาพ 5 พิธีเปิดงานสมโภช
วันคล้ายวันประสูติ
พระหลักเมืองสงขลา
ที่มา: ผู้เขียน. (2560,18 มิถุนายน)

ภาพ 6 ขบวนแห่พระหลักเมือง
รอบเมืองสงขลา
ที่มา: ผู้เขียน. (2560,18 มิถุนายน)

ภาพ 7 การแสดงในงานสมโภช
วันประสูติพระหลักเมือง
ที่มา: ผู้เขียน. (2566, 8 กรกฎาคม)

ภาพ 8 ขบวนแห่พระออกจากศาลเจ้า
ที่มา: ผู้เขียน. (2566, 9 กรกฎาคม)

ต่อสิ่งต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ “การให้ความหมาย” ของสิ่งนั้น การให้ความหมายของวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นการกระทำผ่าน “สัญลักษณ์” และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีความเป็นระเบียบของสังคมมนุษย์ โดยสัญลักษณ์ความเชื่อที่พบในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองลี้ว่นมีนัยยะของความ เป็นสิริมงคล และมีการให้ความหมายมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่าคนจีนให้ความสำคัญกับเรื่องโชคลาภวาสนา ความอุดมสมบูรณ์ สุขภาพ ตลอดจนความสุขของครอบครัว และลูกหลาน อีกทั้งคนจีนยังเป็นกลุ่มคนที่ยึดมั่นในความเชื่อเรื่องเทพเจ้ามาแต่ครั้งที่อยู่เมืองจีนสัมพันธ์กับความเชื่อแต่ละกลุ่มภาษา และการสร้างศาลเจ้าพ่อสัมพันธ์กับชุมชน (อชิรัชญ์ไชยพจนพานิช, 2565) เมื่อมีการอพยพมาอยู่ในเมืองสงขลาพบว่า คติการบูชาเทพเจ้ายังคงปรากฏให้เห็นดังเช่นในปัจจุบัน ขณะเดียวกันคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านประเพณีในรอบปี พบว่า รูปแบบของการจัดงานได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และบริบทของสังคม ตลอดจนการรองรับต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลาแต่การเปลี่ยนแปลงนั้นยังตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมความเชื่อแบบดั้งเดิมด้วยอุปนิสัยของคนสงขลาที่มีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา สังคมของคนสงขลาจึงมีความเป็นพลวัต คือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่

ตลอดเวลา มีการปรับปรนอัตลักษณ์ มีความลื่นไหลทางวัฒนธรรม ไม่ได้มีการแข่งขังวัฒนธรรมว่าจะต้อง มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว หรือไม่สามารเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยนิสัยของคนที่รู้จักการปรับตัว อ่อนน้อมถ่อมตน จึงทำให้วัฒนธรรม และคติความเชื่อสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างไม่มีข้อกังขา อีกทั้งทั้งคนจีนและคนไทยต่างมีอุปนิสัยที่คล้ายคลึงกัน คือ การมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพลังลึกลับเหนือธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้าอื่น ๆ ในเมืองเก่าสงขลา รวมถึงคติชน ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อที่ครอบคลุมในทุกมิติของชุมชนจีนเมืองสงขลา สามารถต่อยอดพัฒนาเป็นงานเขียนงานวิจัย ตลอดจนหลักสูตรการเรียนการสอน รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อการขยายและต่อยอดองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีน การสร้างความตระหนักรู้ การสร้างความภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นนิยม ตลอดจนการทำความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีมาอย่างช้านาน อันแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของคนสงขลา และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับแผนการพัฒนาเมืองเก่าสงขลา อันนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ●

เชิงอรรถ

¹ ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ

เอกสารอ้างอิง

พวงค์ มูลวาปี. (2548). *เสาหลักเมืองกับชุมชนในเมืองปัตตานี* (สาขาวิชาไทยคดีศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรพรรณ เกิดผล. (2542). *การเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2325-2535*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระยาวิเชียรคีรี ชม ณ สงขลา. (2469). *พงศาวดารเมืองสงขลา*. กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรรฒนาการ

พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. (2555). *นายแม่ ตำนานหญิงจีนสยาม*. กรุงเทพฯ: ส.พิจิตรการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ศุภชัย ชูศรี. (2556). *พัฒนาการของการจัดองค์ประกอบระดับเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา ปี พ.ศ. 2379-2483*. (วิทยานิพนธ์สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สกรรจ์ จันทรัตน์ และสงบ ส่งเมือง. (2532). *การเริ่มต้นและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดี เมืองเก่าสงขลา*. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธพาณิชย์.

สมาคมฮกเกี้ยนเมืองสงขลา. (2559). *งานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา*. สงขลา: เลตพรีนท์.

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. (2565). *ผู้คน การต่อสู้และผีอารักษ์: ว่าด้วยเรื่อง "อีเหมินเหยีย" ของกลุ่มคนแคะในไต้หวัน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.

อชิรัชฎ์ไชยพจน์พานิช. (2565). *เทพเจ้าจีนในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ: มติชน.

อรุณโรจน์ กลิ่นฟุ้ง. (2545). *หลักเมือง หลักบ้าน "เสา" พุทธ พราหมณ์ ผี*. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรุณี กุลณรงค์. (2545). *หนังสือที่ระลึกในโอกาสเฉลิมฉลองเมืองยะลาครบ 212 ปี*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.